

رزق و روزگار

از دیدگاه قرآن و حدیث

نگارش

علی مقین

شرکت چاپ و نشرین الملل

سروشک
عنوان و نام پدید آور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست‌وسی
موضوع
موضوع
موضوع
شماره افزوده
رده بندی کنگره
رده بندی دی‌سی
شماره کتابشناسی ملی

متن: علی، ۱۳۸۰
: رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث / علی متین
تهران: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۹۰
: ۷۸۲ ص
: 978-964-304-455-8
۱. اشیاء
۱. رزق و روزی -- جنبه های قرآنی
۱. رزق و روزی -- احادیث
۱. رزق و روزی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
: سازمان تبلیغات اسلامی، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل
: ۱۳۹۰، ۲، ۲۱۷/۷۲، ۵۲
: ۳۷۷۳۳
: ۷۳۳۷۰۸۷

شرکت چاپ و نشر بین‌الملل

نام کتاب: رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث

مؤلف: علی متین

با همکاری: پژوهشکده باقرالمعلوم، مد

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۰

لیتوگرافی: الوان

چاپ و صحافی: ایمان

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۲۰۰۰ ریال

ویراستار: مهدی جابری

صفحه‌آرا: خاونی

طرح جلد: اسلامی

مسئول تولید: شریف شایسته

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۴-۴۵۵-۸

دفتر مرکزی:

تهران: میدان استقلال

سدهی جنوبی - پلاک ۲ -

طبقه سوم

تلفن: ۳۳۹۲۳۹۵۹ - ۲۱

نمابر: ۳۳۱۸۶۰۲

فروشگاه مرکزی:

میدان فلسطین - ضلع

شمال شرق - پلاک ۴ و ۵

تلفن: ۸۸۹۳۱۹۸۰ - ۲۱

نمابر: ۸۸۹۰۲۸۴۳

E-mail:

intlpub@intlpub.ir

www.intlpub.ir

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، اقتباس در گیمه در مستندنویسی و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فصل سوم:

بررسی و تحلیل صفت رزاقیت خداوند

۵۹	رزق و روزی و رابطه موجودات با خدای متعال
۶۵	رزاقیت خداوند متعال
۷۷	انطباق و تناسب رزق با مرزوقین
۸۵	اهمیت غذای روح
۸۹	خاستگاه رزق در آیات و روایات
۹۲	ضمانت روزی از ناحیه پروردگار هستی
۹۵	ضمانت روزی از دیدگاه آیات
۱۱۰	ضمانت روزی از دیدگاه روایات
۱۲۴	تقدیر رزق و روزی از ناحیه خداوند
۱۲۶	چرا تقدیر روزی محدود
۱۲۷	سازگاری تقدیر روزی و تلاش
۱۲۸	دست‌یابی حتمی به روزی مقدر
۱۲۹	بهترین میزان بهره‌مندی از مواهب الهی

فصل چهارم:

وسایط فیض الهی

۱۳۵	اثمه (ع) وسایط فیض الهی
۱۳۷	طریق اول: امام واسطه فیض الهی
۱۴۲	طریق دوم: اثمه: علت غایی آفرینش

فهرست مطالب

.....	سخن پژوهشگرده	۹
.....	مقدمه	۱۱

فصل اول:

رزی در لغت و مصادیق و اوصاف قرآنی رزی

.....	بررسی واژه «رزی» در لغت	۱۷
.....	کاربرد واژه «رزی» در قرآن کریم	۱۹
.....	وجوه و مصادیق رزی در گستره آیات	۲۰
.....	وجوه و مصادیق رزی در گستره روایات	۳۳

فصل دوم:

برخی از مصادیق و اوصاف روایی رزی

.....	رزی حلال و حرام و استناد آن دوبه خداوند	۳۷
.....	روزی حلال و حرام از دیدگاه روایات	۴۰
.....	روزی حلال و اهمیت آن از دیدگاه روایات	۴۲
.....	لزوم پرهیز از لقمه حرام	۴۶
.....	اثرات لقمه حرام	۵۱

فصل پنجم:

انسان و طلب رزق و روزی

۱۴۷	اهمیت کار، کوشش و تلاش
۱۶۵	جایگاه طلب رزق و روزی
۱۸۱	نکوهش تنبلی و بیکاری
۱۸۵	گریزان بودن از طلب رزق و پیامدهای آن
۱۹۰	اعتدال ورزق و روزی
۱۹۸	دعا و طلب رزق و روزی
۲۰۸	توکل ورزق و روزی
۲۱۱	توکل و تلاش
۲۱۲	مهم‌ترین وظایف انسان در برابر رزق و روزی

فصل ششم:

وسعت و تنگی رزق و روزی و اسباب آن

۲۲۵	فلسفه فراخی و تنگی رزق بندگان
۲۳۲	افزایش و نقصان رزق و روزی و سنت‌های الهی
۲۳۷	فراخ‌دستی، تهی‌دستی و مصلحت بندگان
۲۴۳	عوامل افزایش رزق و روزی
۲۶۱	عوامل کاستی و نقصان روزی
۲۷۴	خاتمه
۲۷۵	کتابنامه

این قرآن، کلام خدای عزیز حکیم است که خواب را از جان راحت خواه او آشفته می‌کند که: یا ایها الانسان انک کادح الی ریک کدحا فملاقیه (انشقاق/۶)
 آری راز روزی اینجاست؛ در پرده باید گفت سخن: دوست دارد یار این آشفته‌گی را. ای انسان ما تو را در رنج و محنت خواسته‌ایم تا که این یار رنج را به بارگاه الهی ما بکشانی و جان خود آسوده گردانی.

اگر خدا (عز ذکره) روزی تن و جان انسان را به شرط طلب و کوشش بر می‌آورد، از آن دوست که کمال او در اوست، خدا دوست دارد بنده‌اش را در تعب کسب و رنج طلب ببیند و آخر الامر خود دست بگشاید و نیازش بر آورد. اوست که دوست دارد انسان را در غموم و غموم روزی اندیشی گرفتار نماید تا از راهگذار این سلوک تعبناک برای تحصیل روزی تن، او را به سرچشمه آب حیات طیبه رساند و پرده‌ها را کنار زند و روی خود بنمایاند و وی را به این باور محکم برساند که:

این زمین و سختیان پرده است و پس اصل روزی از خدا دان هر نفس^۱
 باری، راه بردن به معنا و چیستی روزی، حکمت روزی، مصادیق آن، راه‌های طلب و حلال و حرام آن، مفهوم توکل و رابطه آن با تلاش و... همگی بسته به نوع نگاه ما به زندگی و فلسفه هستی و مبدا و معاد آن است، و ریشه در شیوه اندیشه ما در نحوه اداره جهان دارد و نمی‌توان و نمی‌شود آن را به مثابه حلقه‌ای جدا از زنجیره نظام معرفتی انسان به عالم و آدم نگریست.

آنچه پیش رو دارید، گام‌های تلاشی است که پژوهشگر ارجمند جناب آقای علی متین در پاسخ‌گویی به پرسش از فلسفه رزق و پرده برداشتن از راز روزی برداشته و چه خوب از عهده بر آمده است! تلاشش را سپاس می‌گوییم و دستاوردش را پیش می‌نهیم.

پژوهشکده باقرالعلوم (ع)

سخن پژوهشکده

زندگی هر زنده‌ای وامدار روزی است و روزی ده هر روزی خواری، خدا. هر آنچه می‌زید و می‌زاید و می‌بالد، قوت حیات و غذای جان نیاز دارد؛ این قانون خدایی زندگی است: ما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها (هود/۶)

خدای تعالی است که مقرر فرموده است هر زنده و جنبنده‌ای برای زندگی و زاینده‌گی، چشم نیازی به دست رزاق و پای طلبی در پی رزق داشته باشد و هم اوست که اگر جان هر زنده‌ای را نیازمند روزی ساخته است، فطرتش را راه روزی اندوزی آموخته است.

انسان نیز در این میان، تافته جدا بافته نیست؛ جز اینکه افزون بر اینکه تن او، چون هر جاننداری، نیازمند روزی است، جان او نیز گرسنه معانی. اکنون سخن این است: اگر روزی هر پرنده در آسمان و چرنده در زمین و ماهی در دریا و آهو در صحرا و موش در سوراخ و کرم در چاه بر خداست، که هست، اگر حتی رزق‌ها هم رزق خواران وی‌اند میوه‌ها لب خشک باران وی‌اند^۱

پس این محنت و رنج و خواهش و کوشش در پی روزی برای چیست؟ خدای توانای مطلق که علی‌کل شیء قدیر است و هیچ روزی، روزی هیچ زنده‌ای را فرو نمی‌گذارد، انسان که سهل است نیازش را برآورد و در میان خانه و کنج آسایش روزی‌اش را بدهد!

اسباب و علل کاهش روزی کدام است؟

فلسفه وسعت رزق یک گروه، و اندک بودن رزق گروهی دیگر چیست؟

نقش تلاش و سعی انسان برای به دست آوردن روزی و ارتباط آن با تقدیر روزی

چگونه است؟

آیا دعا در افزایش روزی مؤثر است؟

تا چه اندازه رزق حلال و حرام در سرنوشت انسان مؤثر است؟ و...

انسان به جهت آشنا نبودن با معارف بلند قرآن و اسلام، وقتی در مقابل این سوالات قرار می‌گیرد در برخی از موارد آن چه را که علت نیست، علت می‌پندارد، و در نتیجه به یک پاسخ نادرست دست می‌یابد که اثرات سوء آن در زندگی‌اش ظاهر می‌گردد.

به عنوان نمونه قرآن کریم در این زمینه می‌فرماید:

﴿ فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَيْنَاهُ رَبُّهُ، فَأَكْرَمَهُ وَ نَعَّمَهُ، يَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ * وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَيْنَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ، يَقُولُ رَبِّي أَهْنَنِ ^۱

اما انسان، هنگامی که پروردگارش وی را می‌آزماید و عزیزش می‌دارد و نعمت فراوان به او می‌دهد، می‌گوید پروردگارم مرا کرامی داشته است. و اما چون وی را می‌آزماید و روزی‌اش را بر او تنگ می‌گرداند، می‌گوید پروردگارم مرا خوار کرده است.

پس با استناد به آیه شریفه می‌توان گفت بعضی از انسان‌ها، افزایش روزی و بهره‌مندی از نعمت‌های الهی را نشان از «گرامیداشت» و اکرام از ناحیه پروردگار می‌دانند، و کاستی روزی را «اهانت» از ناحیه او به خود می‌پندارند و به وجود مقدس او سوء ظن پیدا می‌کنند؛ و حال آن‌که چنین نیست. برخی نیز اختلاف روزی‌ها را مستند به تقدیر الهی نموده و از این طریق به آرامش می‌رسند.

به راستی اگر انسان بتواند در برابر این پرسش‌ها، پاسخ‌های قانع‌کننده و مناسبی

مقدمه

ضرورت و اهمیت مبحث «رزق و روزی»

به نام او که انسان را آفرید و روزی او و دیگر جنبندگان را از باب رحمت و رأفت، بر خویشتن واجب گردانید، چه آن که فرمود: «وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا»^۱ و همواره فکر و اندیشه «روزی» نمود و از بین همه موجودات او را برگزید و بر همه آنها برتری بخشید و گل سرسبد هستی معرفی کرد، آن جا که فرمود: «فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ»^۲

انسان از آن جهت که صاحب فکر و اندیشه است، می خواهد در مورد بسیاری از مطالب پرس و جو نموده، چرایی و چگونگی مطالب را دریابد.

از جمله مسائلی که فکر انسان را به خود معطوف داشته، مسائل مربوط به «رزق و روزی» انسان و دیگر موجودات است. از همین رو انسان سؤالات فراوانی را در این مورد در ذهن خود می یابد، تا آن جا که اگر بگوییم بعضی از سؤالات به صورت روزانه در بین مردم جریان دارد، سخن به گراف نگفته ایم.

سؤالاتی از این قبیل:

عوامل مؤثر در افزایش روزی چیست؟

۱. هود، ۶.

۲. مؤمنون، ۱۴.

۳. در نهایت پرداختن به مباحثی که از آنها غفلت شده و کمتر در کانون توجه بوده‌اند.

در پایان، به حکم محکم «من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق» برخود لازم می‌دانم که از راهنمایی‌های مفید و ارزنده حجة الاسلام والمسلمین دکتر عابدی که با توجه به کمبود منابع، مشعلی بود فراوی تحقیق و نگارش اینجانب، تقدیر و تشکر نمایم.

همچنین از کلیه دست‌اندرکاران پژوهشکده باقرالعلوم (ع) که برای به چاپ رساندن این تحقیق تشریک مساعی نمودند، تقدیر و تشکر نموده و از خداوند سبحان توفیق روزافزون نشر معارف الهی را برای عزیزان مسئلت می‌نمایم. امید آنکه توانسته باشیم قدمی گرچه کوچک در نشر معارف الهی برداشته و رضایت خاطر امام زمان (عج) را جلب نموده باشیم، انشاءالله.

پیدا کند، نگرش او نه تنها به آفریدگار و رازق موجودات، بلکه به آفرینش و هستی نیز تغییر می‌یابد و در نهایت جهان را زیبا، و جهان‌آفرین را زیباتر خواهد دید. اما اگر پاسخ‌های شایسته‌ای برای پرسش‌های خود نیابد، این جاست که شیطان در دل انسان نفوذ کرده و بدین سان «فقر و تهی دستی» را در نظر او مجسم می‌نماید که:

«الْشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ»^۱

شیطان شما را از تهی دستی بیم می‌دهد و به زشتی وای می‌دارد.

تهدید به فقر از ناحیه شیطان موجب می‌شود که انسان به آن چه در دست دارد، بیش از اندازه حساس شود و در نتیجه، به سبب ترس از آینده ناپسامان، از انفاق، صدقه و مانند آن، خودداری کرده و در نهایت به صفات زشتی چون حرص، طمع و بخل روی آورد؛ در حالی که رزاق حقیقی، خداوند متعال است و بس. نگارنده سعی دارد در این اثر بیش‌تر به مباحثی بپردازد که کمتر به آنها توجه شده است؛ همچون: تأثیر دعا در افزایش روزی و تحلیل آن، رزق و روزی معنوی و اهمیت آن، غذای روح و غذای جسم، علت و فلسفه وسعت و تنگی رزق و روزی بندگان، واسطه فیض بودن ائمه علیهم‌السلام و

اهداف نگارنده

اهداف زیر در این متن مورد نظر است:

۱. دست یافتن به پاسخ‌های مناسب و شایسته در قبال سؤال‌ها و ابهام‌های موجود در بحث رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث.
۲. مطرح کردن بحث «رزق و روزی» به صورت مستقل و جداگانه با توجه به زوایای گوناگون بحث؛ تا بتوان هنگام نیاز به راحتی بدان مراجعه کرده و مباحث مورد نظر را ملاحظه نمود.